

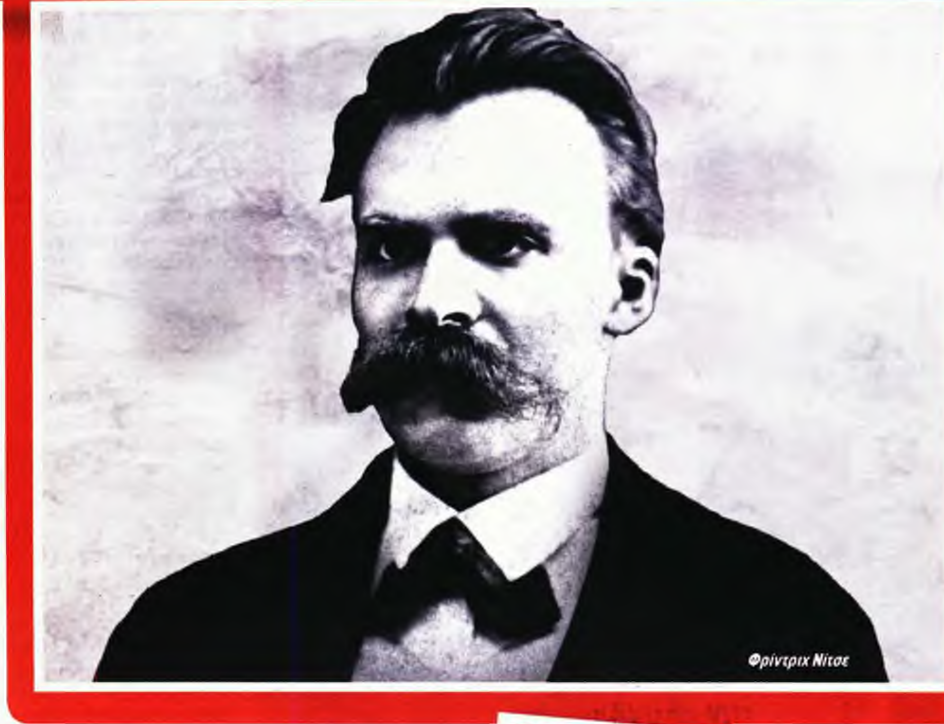
Ανθρώπινος, πολύ ανθρώπινος...

► Του **ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΑΣΜΑΤΖΙΔΗ**

Η Αγγλονορβηγίδα Σου Πριντό (Sue Prideaux) έγραψε τη βιογραφία του Νίτσε, του ανθρώπου που η ζωή και το έργο του εξαρτήθηκε από σωματικούς πόνους και περιορισμούς που του επέβαλλαν οι κάθε τύπου απίθανες θεραπείες της εποχής πριν καταλήξει παράφρων. Ο ίδιος είχε γράψει στο «Πέρα από το καλό και το κακό» ότι «*οι πθικές είναι σημειωτική γλώσσα των παθών*». Εξή-σε με τα πάθη του σώματός του, γράφοντας ακατάπαυστα και αφοριστικά τις μικρές περιόδους που δεν υποβαλλόταν σε κάποια θεραπεία ή δεν έπασχε από φρικτούς πονοκεφάλους.

Το βιβλίο της Πριντό πρωτοεκδόθηκε στα αγγλικά το 2018 και αναδείχθηκε καλύτερη βιογραφία της χρονιάς από τους «Times». Στα ελληνικά κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκη με τον τίτλο «*Δεν είμαι άνθρωπος, είμαι δυναμίτης*», σε μετάφραση της Νίνας Μπούρη, υπεύθυνης για τη γλαφυρή απόδοσή του που δικαιολογεί κάθε έπαίνο.

Η Πριντό, με αισθητική αρτιότητα και με την πρόποια λεπτολογία, διατρέχει μια ευρύτατη χρονική περίοδο από το 1844 που γεννήθηκε ο Νίτσε έως το 1935 που πέθανε η αδελφή του Ελίζαμπεθ. Τα χρόνια δηλαδή του Μπίσμαρκ, του Μεγάλου Πολέμου, της Βαϊμάρης και της ανόδου του Χίτλερ, τα χρόνια της πολιτιστικής και πολιτικής διαμόρφωσης της Ευρώπης. Αφομοιώνει το φιλοσοφικό και αισθητικό πλαίσιο της εποχής του Νίτσε (Σοπενάουερ, Βάγκνερ, Λιστ), τον ακολουθεί στις περιπλανήσεις και τα καταλύματά του (Τρίμπσεν, Βασιλεία, Ζιλς - Μαρία, Γένοβα, Τορίνο), αναλύει τις ιδέες του και παρουσιάζει τα παρασκήνια της συγγραφικής του δραστηριότητας. Από τη

Φρίντριχ Νίτσε

«Γέννηση της Τραγωδίας» ως το «*Ecce homo*» ο Νίτσε αγωνιά για τον αντίκτυπο των έργων του και τη μετάλλαξή του από φιλόλογο σε φιλόσοφο. Αναφέρεται στις προσωπικότητες που επέδρασαν θετικά ή αρνητικά στην τόσο εύθραυστη ιδιοσυγκρασία του. Από τον Βάγκνερ και τη Λου Σαλομέ ως τον Δανό κριτικό Γκέοργκ Μπράντες, η συμβολή του οποίου ήταν καθοριστική στην εξάπλωση του έργου του. Γράφει για την επίδραση του «ελεύθερου πνεύματος» στο έργο των Στρίντμπεργκ και Μουνκ. Χωνεύει στο ύφος της βιογραφίας το ιδιοσυγκρασιακό και ιδιαίτερο ύφος του Νίτσε, αναλύει τα έργα του, διαλύει, στο τέλος, κάθε φήμη και παρερμηνεία του περίφημου «υπερανθρώπου» ή της «θέλησης για δύναμη», ενώ δεν φείδεται στην πολεμική της κατά της αδελφής του Ελίζαμπεθ, στην κηδεία της οποίας παρβρέθηκε ο ίδιος ο Χίτλερ.

Σε όλη τη βιογραφία η Ελίζαμπεθ Νίτσε κατέχει ξεχωριστή θέση, καθώς ήταν υπεύθυνη για την παραχάραξη βασικών ιδεών του Νίτσε, αφού «*ουδέποτε κατανόησε τον εννοιακό σεισμό που βρισκόταν στη βάση της σκέψης του αδελφού της*».

Η συγγραφέας προτάσσει την πρώτη συνάντησή του Νίτσε με τον Βάγκνερ, τον άνθρωπο-ορόσημο για τη μετέπειτα πνευματική του πορεία. Ήταν τότε προπτυχιακός ακόμη φοιτητής στο Πανεπιστήμιο της Λιψίας, αλλά καλλιεργημένος, καλοσυνάτος και με αρκετά ωραίο παρουσιαστικό. Οξυδερκής, με σοβαρές γνώσεις μουσικής (συνέθετε άλλωστε και ο ίδιος), συζήτησε με τον Βάγκνερ για τον Σοπενχάουερ, τον φιλόσοφο που θαύμαζαν και οι δύο. Βαθιά θρησκευόμενος έως τότε, σκόπευε να αφοσιωθεί στην υπη-

ρεσία του Κυρίου ακολουθώντας την πατρική γραμμή.

Όταν άρχισε να γνωρίζει τη σκέψη του Εμερσον, του Χέλντερλιν και του Εμπεδοκλή σε συνδυασμό με την αιρετική, τότε, θεωρία της εξέλιξης του Δαρβίνου, η θρησκευτική του ευλάβεια άρχισε να υποχωρεί. Στην ουσία άρχισε να γεννιέται η ιδέα του θανάτου του Θεού και η πθική μοναξιά του ανθρώπου. Ο πνευματικός μέντορας του Νίτσε ήταν ο «νευρωτικά κλειστός» Γιάκομπ Μπούρκχαρτ, που δεν πίστευε σε τίποτα και αμφισβητούσε την έννοια της αντικειμενικότητας. Ο Νίτσε στη σύντομη ζωή του προσπάθησε να καταρρίψει την πραγματικότητα των ιδεών του πλατωνικού σπληαίου. Καταφέρθηκε εναντίον της θρησκείας και σε οτιδήποτε είχε σχέση με την αντιμετώπιση του ανθρώπου ως μέλους

μιας αγέλης. Ο άνθρωπος δεν ήταν σκοπός, όπως τον ήθελαν οι μεταφυσικοί θεωρητικοί, αλλά γέφυρα. «*Αυτό είναι το μεγαλείο του ανθρώπου. Βρίσκεται ανάμεσα στο ζώο και στον υπεράνθρωπο, ένα σκοινί τεντωμένο πάνω από μία άβυσσο*».

Ο Φρόντ είχε πει για τον Νίτσε ότι γνώριζε τον εαυτό του βαθύτερα από οποιονδήποτε άνθρωπο έζησε ποτέ ή επρόκειτο ποτέ να ζήσει. Προφανώς γιατί γνώριζε καλά την εξάρτησή του από τη «*συναισθηματική αλυσίδα*» του οικογενειακού του περιβάλλοντος, που σε όλη τη ζωή προσπάθησε να διασπάσει με σκοπό να φτάσει σε μια ατομικότητα στέρεη και δυνατή, όπου ο εαυτός αγέρωχος να καταφάσκει στη ζωή, χωρίς τα στηρίγματα πίστewν και πθικών κατασκευών. Η ρήση του Πινδάρου «*γίνε αυτό που είσαι*» έγινε το amor fati του φιλοσόφου.

Η Πριντό σέβεται την τιτάνια προσπάθεια και την ευάλωτη φύση αυτού του ανθρώπου που τα προσωπικά του βιώματα και ο αγώνας του για να κερδίσει μέρες και ώρες που μπορούσε να μελετά, είναι συνυφασμένα με τον φιλοσοφικό του στοχασμό. Αλλωστε ο ίδιος θεωρούσε ότι η φιλοσοφία είναι αυτοβιογραφική. Γράφει ότι «*περιφερόταν σαν τον Προμηθέα πάνω στα υψώματα, συχνά περπατώντας επί οκτώ ή δέκα ώρες την ημέρα, με τον νου προσπλωμένο στον ανεξινιάστο σκοπό του σύμματος, ανακαλύπτοντας μια υπέροχη διαύγεια στον στοχασμό της αχανούς σφαίρας του ατελώς κατανοητού*». Ο βιογραφούμενος Νίτσε της Πριντό είναι ο άνθρωπος που έχει συμφιλιωθεί με τον εαυτό του, τον πόνο του και τη θνητότητά του, βρίσκοντας αξία και νόημα μέσα σε ένα αβέβαιο σύμπαν όπου δεν υπήρχε ούτε ιδεατό ούτε θείο.